

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/wystawy/biografie-elementarne/190776,Czeslaw-Kaczmarek.html>
29.04.2024, 05:39

Czesław Kaczmarek

Wystawa przygotowana przez Referat Edukacji Narodowej Delegatury IPN w Kielcach, przybliży najważniejsze wydarzenia z życia Czesława Kaczmarka (1895–1963) – duchownego, duszpasterza polonijnego, prezesa Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Płocku, od 1938 r. ordynariusza kieleckiego, jedyne go członka Episkopatu Polski sądownego przez komunistów. Jego pokazowy proces z września 1953 r., a w następstwie aresztowanie prymasa Stefana Wyszyńskiego, stanowiły apogeum antykościelnej polityki władz w okresie stalinowskim.

Autor wystawy: dr Michał Zawisza

Recenzent: dr Daniel Gucewicz

Koncepcja graficzna serii: Paulina Żak

Skład: Janusz Furmańczyk

W wystawie wykorzystano materiały pochodzące z: Archiwum Akt Nowych, Archiwum Diecezjalnego w Kielcach, Archiwum Diecezjalnego w Płocku, Archiwum Państwowego w Kielcach (Fotografie, pocztówki i dokumentacja epistolograficzna ze zbiorów Januariusza Glibowskiego, antykwariusza z Kielc, sygn. 198), Biblioteki Narodowej, Filmoteki Narodowej, Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Diecezjalnego w Kielcach, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Urzędu Gminy w Gozdowie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach oraz z publikacji: ks. J. Śledzianowski, *Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup kielecki 1895–1963*, Kielce 2009 i *Omnia pro Christo Rege. Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup-męczennik*, red. ks. P. Tkaczyk, Kielce 2008.

Czesław Kaczmarek

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

1 E BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE

Panele wystawy

Czesław Kaczmarek

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

1 E BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE

Biskup trudnych czasów

Postęga biskupa Czesława Kaczmarka w diecezji kieleckiej przypadła na trudny okres w historii Polski – wojnę i niemiecką okupację, a następnie rządy komunistów. Ofiarą konfliktu pomiędzy władzami a Kościołem katolickim po 1945 r., stał się ordynariusz kielecki – jedyny członek Episkopatu Polski sądzony w okresie stalinowskim. Biskup Kaczmarek został poddany brutalnemu śledztwu, a następnie skazany w pokazowym procesie pod zarzutem szpiegostwa na 12 lat więzienia. Do końca życia zmagał się z represjami władz, które po likwidacji opozycji, uważały Kościół katolicki za największego przeciwnika swoich rządów.

← Biskup Kaczmarek, 1947 r.
📍 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Dzieciństwo, młodość, seminarium

Czesław Kaczmarek przyszedł na świat 16 kwietnia 1895 r. we wsi Lisewo Małe, niedaleko Płocka. Był synem młynarza Józefa i Franciszki Bronisławy z d. Rogińskiej. Początkowo uczył się w nieodległym Kukowie (gdzie przeprowadziła się rodzina), a od 1911 r. w Seminarium Nauczycielskim w Skępem-Wymyślinie. W 1916 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku. Świecenia kapłańskie przyjął z rąk biskupa Juliana Nowowiejskiego 20 sierpnia 1922 r. w Nasielsku.

→ Czesław Kaczmarek (siedzi w środku) wraz z kolegami ze szkoły w Skępem-Wymyślinie.
▣ Z książki ks. Jana Śledzianowskiego, *Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup kielecki 1895–1963*, Kielce 2009.

→ Czesław Kaczmarek jako alumn Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku.
▣ Z wydawnictwa *Omnia pro Christo Rege. Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup – męczennik*, red. ks. P. Tkaczyk, Kielce 2008.

↑ W 2013 r. w Lisewie Małym została odsłonięta pamiątkowa płyta poświęcona biskupowi Kaczmarkowi.
▣ Urząd Gminy w Gozdowie

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Na obczyźnie

← Fotografia portretowa księdza Kaczmarka z okresu pobytu we Francji, 1926 r.
📍 Archiwum Diecezjalne w Płocku

→ Stacje drogi krzyżowej w języku francuskim należące do księdza Kaczmarka.
📍 Muzeum Diecezjalne w Kielcach

↓ Uroczystość przyjęcia pierwszej komunii świętej przez dzieci polskich emigrantów w Bruay-en-Artois. Ksiądz Kaczmarek siedzi w środku w pierwszym rzędzie, 1922-1925.

📍 Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wkrótce po święceniach, jesienią 1922 r., ksiądz Kaczmarek wyjechał do Francji. Podjął studia uniwersyteckie w Lille. Jednocześnie był duszpasterzem wśród polskiej emigracji w Bruay-en-Artois, gdzie mieszkało kilkanaście tysięcy Polaków. W sierpniu 1926 r. został proboszczem tamtejszej parafii św. Barbary. W grudniu 1927 r. obronił rozprawę doktorską *L'Emigration polonaise en France apres la guerre (Emigracja polska we Francji po wojnie)*.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W Płocku

Po powrocie do diecezji płockiej, w 1928 r. ksiądz Kaczmarek został sekretarzem generalnym Związku Młodzieży Polskiej Męskiej, zrzeszającego stowarzyszenia katolickie. W 1932 r. stanął na czele Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej. Zajął się m.in. rozwojem prasy katolickiej, bibliotek parafialnych oraz organizowaniem kursów dla księży rekolekcyjistów. Z jego inicjatywy powstawały kolejne domy katolickie oraz instytucje, w tym Katolicki Uniwersytet Ludowy w Probuszowicach.

↑ Okładka dwumiesięcznika „Myśl i Czyn”, jednego z wydawnictw Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Płocku, zainicjowanych przez księdza Kaczmarka.

▣ Biblioteka Narodowa

↑ Jedna z ostatnich fotografii księdza Kaczmarka przed objęciem biskupstwa w Kielcach, 1938 r.

▣ Narodowe Archiwum Cyfrowe

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Biskup kielecki

W dniu 25 maja 1938 r. Katolicka Agencja Prasowa podała informację o nominacji prałata Kaczmarka na ordynariusza kieleckiego, w miejsce zmarłego pod koniec kwietnia biskupa Augustyna Łosińskiego. Do Kielc biskup nominat przybył 3 września 1938 r. Następnego dnia, w obecności licznie zgromadzonych wiernych, odbyła się uroczysta konsekracja w katedrze kieleckiej. W ciągu pierwszego roku posługi w Kielcach biskup m.in. wydał list pasterski, powołał do życia Instytut Wyższej Kultury Religijnej oraz erygował nowe parafie.

↑ Biskup nominat na dworcu kolejowym w Kielcach w towarzystwie wojewody kieleckiego Władysława Dziadosza, 3 września 1938 r.

▣ [Narodowe Archiwum Cyfrowe](#)

↑ Mitra biskupa Kaczmarka.
▣ [Muzeum Diecezjalne w Kielcach](#)

↑ Uroczystość udzielenia sakry biskupiej w Kielcach, 4 września 1938 r.

▣ [Archiwum Diecezjalne w Kielcach](#)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

**Zasady społeczne bez Boga,
warunki gospodarcze
bez żadnej dobroci dla człowieka,
polityka bez sumienia
– toż to jedno ogromne nieszczęście,
co przytłacza wszystkich!**

Fragment listu pasterskiego
O potrzebie Królestwa Chrystusowego
w sercach ludzkich z 14 października 1938 r.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

↑ Portret biskupa Kaczmarka.
▣ Archiwum Diecezjalne w Kielcach

Wojna i okupacja

↑ Pod koniec sierpnia 1939 r. biskup Kaczmarek wydał zarządzenia na wypadek wojny, w których nakazał duchowieństwu pozostanie na „swych posterunkach” i pomoc ofiarom wojny. Fot. Wizytacja duszpasterska, Kielce, lato 1939 r.
📄 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

← Biskup Kaczmarek w towarzystwie innych kapłanów, m.in. rektora Seminarium Duchownego ks. dr. Jana Jaroszewicza (pierwszy z lewej). Kielce, 1943 r.
📄 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

W pierwszych miesiącach wojny, w obawie przed niemieckimi represjami wobec ludności, biskup kielecki wydał trzy listy do mieszkańców diecezji, wzywając do sumiennej pracy, zachowania spokoju i respektowania zarządzeń administracji okupacyjnej. Budziły one kontrowersje. W maju 1940 r., wraz z biskupami częstochowskim i sandomierskim, domagał się od generalnego gubernatora Hansa Franka uwolnienia więzionych biskupów lubelskich oraz wstrzymania wysiedleń z terenów włączonych do III Rzeszy. W późniejszym okresie popierał działalność Armii Krajowej, sam natomiast został członkiem konspiracyjnej Chrześcijańskiej Unii Oporu. W czasie okupacji zapewnił schronienie wielu duchownym i alumnom z innych części okupowanego kraju.

↑ Po zajęciu siedziby biskupa kieleckiego przez Niemców, biskup Kaczmarek przeniósł się do Domu Księży Emerytów. Gdy i ten budynek przejęli okupanci, zamieszkał u rodziny Siekluckich. Fot. Biskup Kaczmarek w ogrodzie przy Kurii Diecezjalnej, 1940 r.
📄 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W nowej rzeczywistości

↑ Zbiorowy pogrzeb w Kielcach – msza pod przewodnictwem biskupa Kaczmarka.

📄 Archiwum Akt Nowych

↑ Biskup Kaczmarek wśród wychowawców i alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach, 20 kwietnia 1947 r.

📄 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

Komuniści obserwowali poczynania biskupa Kaczmarka od 1945 r., wkrótce stał się obiektem rozpracowania agenturalnego. W 1946 r. władze zainicjowały kampanię propagandową przeciwko biskupowi w związku z pogromem Żydów w Kielcach. Ponowną próbę dyskredytacji ordynariusza podjęła prasa trzy lata później. Biskup Kaczmarek początkowo ostrożnie podchodził do negocjacji w sprawie umowy pomiędzy władzami Kościoła a komunistami. Podpisanie porozumienia z 14 kwietnia 1950 r. uznawał później za konieczność. Był przy tym zagorzałym przeciwnikiem prokomunistycznego ruchu „księży-patriotów”.

↑ Biskup Kaczmarek podczas spaceru z biskupem Franciszkiem Sonikiem. Święta Katarzyna, 1950 r.

📄 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Aresztowanie

Biskup Kaczmarek został zatrzymany 20 stycznia 1951 r. m.in. pod zarzutem antypolskiej działalności w czasie okupacji. W jego sprawie aresztowano kilkadziesiąt osób, duchownych i świeckich, w całej Polsce. Przez kolejne dwa i pół roku ordynariusz kielecki został poddany intensywnemu śledztwu – przesłuchano go aż 233 razy. Śledczy stosowali różne metody, które miały wymusić przyznanie się biskupa do niepopelnionych przestępstw – głodzenie, znęcanie psychiczne, groźby czy podawanie środków farmakologicznych. Prawdopodobnie wiosną 1953 r. polscy komuniści uzyskali w Moskwie zgodę na postawienie kieleckiego biskupa przed sądem.

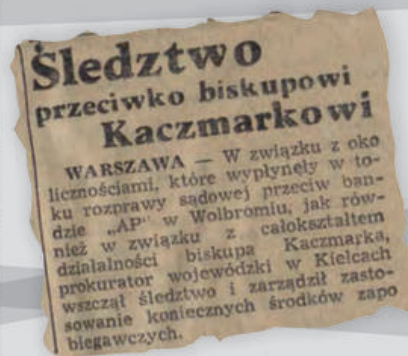
↑ Pretekstem do aresztowania biskupa Kaczmarka był tzw. proces wulbromski, w wyniku którego skazano dwóch księży podległych jego władzy kościelnej.

▣ Polska Kronika Filmowa 42/53, red. H. Lemańska, zdj. M. Wiesiołek, Z. Sokalik, FilMOTEKA Narodowa

↑ Część rzeczy zarekwirowanych przez funkcjonariuszy bezpieki w czasie zatrzymania biskupa kieleckiego.

▣ Instytut Pamięci Narodowej

↑ Łódzki „Express Ilustrowany” z 24 stycznia 1951 r.

▣ Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi

← Na futrynie drzwi w domu biskupa, w którym obecnie mieści się Muzeum Diecezjalne, zachowała się plomba z pieczęcią Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Kielcach.

▣ Muzeum Diecezjalne w Kielcach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Proces

Pokazowa rozprawa biskupa Kaczmarka i czterech innych duchownych ruszyła 14 września 1953 r. przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie. Akt oskarżenia obejmował przede wszystkim zorganizowanie „anty państwowego ośrodka” dążącego do obalenia władzy i ustroju, współpracę z „zagranicznymi ośrodkami dywersyjno-spiegowskimi”, popieranie faszystacji kraju przed wojną i współpracę z Niemcami w czasie okupacji. Złamany w śledztwie biskup przyznał się do winy. W dniu 22 września 1953 r. zapadł wyrok – ordynariusz kielecki został skazany na 12 lat więzienia. Trzy dni później aresztowano prymasa Stefana Wyszyńskiego.

↑ Sądzeni wspólnie z biskupem Kaczmarkiem we wrześniu 1953 r.:
 ks. Jan Danilewicz (skazany na 10 lat więzienia),
 ks. Władysław Wiślak (6 lat więzienia),
 ks. Józef Dąbrowski (9 lat więzienia),
 s. Syksta Waleria Niklewska (5 lat więzienia).
 ■ Instytut Pamięci Narodowej

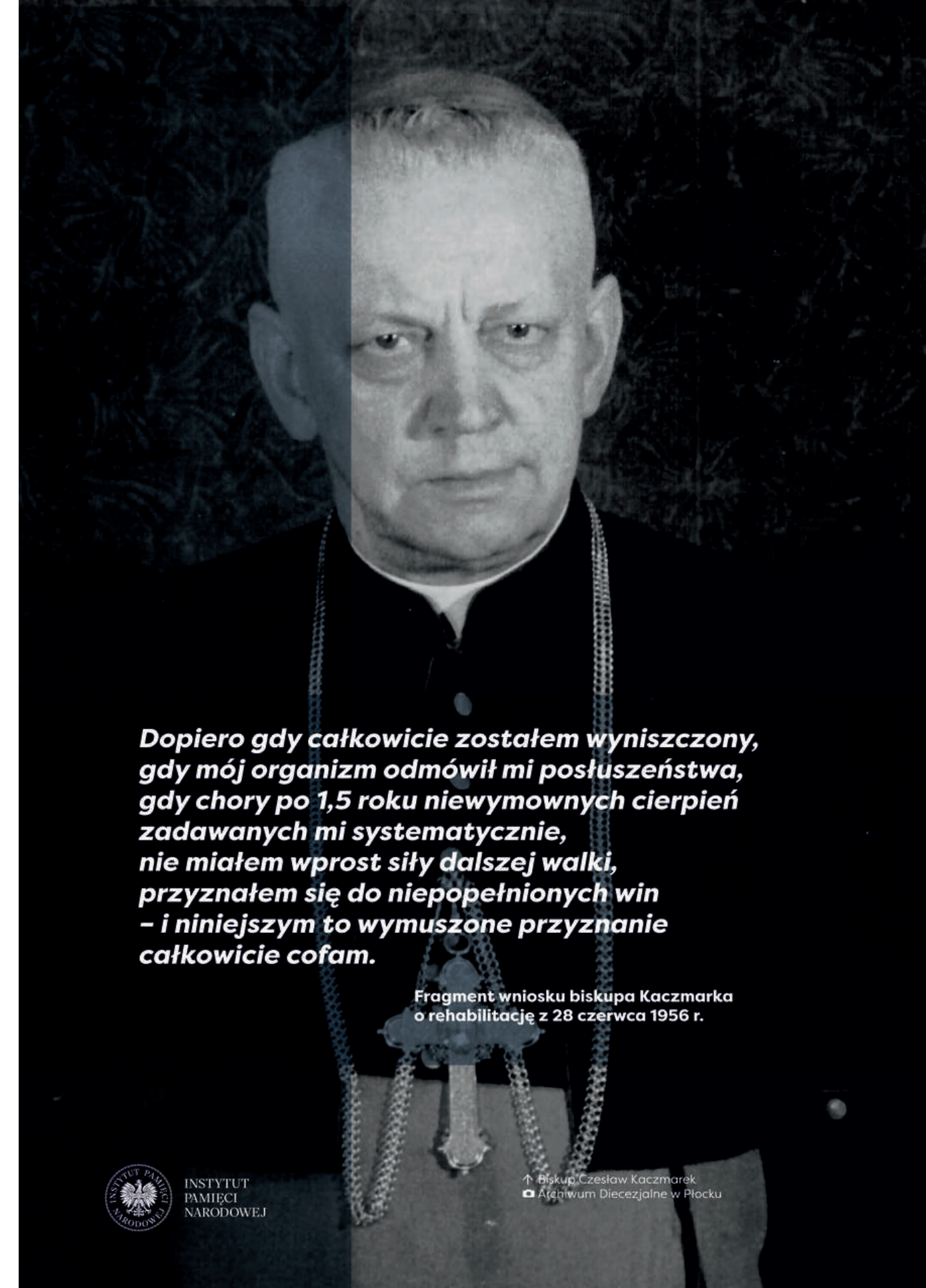

↑ Ogłoszenie wyroku, 22 września 1953 r.
 ■ Polska Kronika Filmowa 42/53, red. H. Lemańska, zdj. F. Fuchs, M. Wiesiołek, FilMOTEKA Narodowa

← Elementem pokazowego procesu była kampania propagandowa w mediach oraz spotkania w zakładach pracy i urzędach. W prasie zamieszczano wypowiedzi potępiające oskarżonych. „Słowo Ludu” z 18 września 1953 r.
 ■ Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach

INSTYTUT
 PAMIĘCI
 NARODOWEJ

***Dopiero gdy całkowicie zostałem wyniszczony,
gdy mój organizm odmówił mi posłuszeństwa,
gdy chory po 1,5 roku niewymownych cierpień
zadawanych mi systematycznie,
nie miałem wprost siły dalszej walki,
przyznałem się do niepopelnionych win
– i niniejszym to wymuszone przyznanie
całkowicie cofam.***

Fragment wniosku biskupa Kaczmarka
o rehabilitację z 28 czerwca 1956 r.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

↑ Biskup Czesław Kaczmarek
📄 Archiwum Diecezjalne w Płocku

Więzienie i internowanie

← Korytarz więzienia karno-śledczego Warszawa-Makotów.
▣ Instytut Pamięci Narodowej

↑ Biskup Kaczmarek na kuracji, kilka tygodni po zwolnieniu z więzienia. Polanica-Zdrój, marzec 1955 r.
▣ Archiwum Diecezjalne w Kielcach

→ Biskup Kaczmarek podczas internowania w Rywałdzie Królewskim, wrzesień 1956 r.
▣ Archiwum Diecezjalne w Kielcach

W lutym 1955 r. biskup Kaczmarek został – ze względów zdrowotnych – czasowo zwolniony z odbywania kary. Po roku spędzonym na wolności powrócił jednak do więzienia przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. W maju 1956 r. sąd wydał postanowienie o amnestii, a Rada Państwa ułaskawiła kieleckiego ordynariusza. Nie odzyskał jednak wolności. Został internowany w klasztorze w Rywałdzie Królewskim. We wrześniu 1956 r. samowolnie wyjechał do Warszawy. W grudniu 1956 r. Najwyższy Sąd Wojskowy zdecydował o uchyleniu wydanego we wrześniu 1953 r. wyroku wobec biskupa Kaczmarka i pozostałych skazanych. Pod koniec marca 1957 r. śledztwo w tej sprawie zostało umorzone.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

(...) te ponure lata usiłowały złamać serca i myśli wasze. Usiłowały rozedrzeć jedność Kościoła. Zaiste, samemu Bogu jeno wiadomo, jaką pokutę oszczerstw i upokorzeń przeszło to stare miasto i ta historyczna diecezja! I choć kurczyły się serca z bólu (...) to jednak te serca kieleckie nie rozpaczały, ufając, że ta droga wiedzie nieuchronnie ku rozpromienionej radości Zmartwychwstania. (...) I tak się stało.

Fragment kazania wygłoszonego w dniu ponownego ingresu w kieleckiej katedrze, 7 kwietnia 1957 r.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

↑ Powtórny ingres biskupa Kaczmąka
w kieleckiej katedrze, 7 kwietnia 1957 r.
▣ Fot. T.I. Ryłski, Instytut Pamięci Narodowej

Ostatnie lata

Biskup powrócił do Kielc 5 kwietnia 1957 r. – po sześcioletniej nieobecności. Był jednak nieustannie inwigilowany. W 1959 r., w odpowiedzi na wygłoszone kazanie o prześladowaniu katolików w Chinach, władze partyjno-państwowe zażądały usunięcia biskupa Kaczmarka z diecezji. Później próbowano go skompromitować, rozpowszechniając oczerniające wydawnictwa. Władze odmówiły biskupowi wydania paszportu na rozpoczynający się w październiku 1962 r. Sobór Watykański II.

↑ Biskup Kaczmarek w trakcie wygłaszania kazania. Zielonice, 10 czerwca 1957 r.

▣ Archiwum Diecezjalne w Kielcach

↓ Podczas rekolekcji na Jasnej Górze, wspólnie z organistami. Częstochowa, 1960 r.

▣ Archiwum Diecezjalne w Kielcach

↑ Konsekracja biskupa Edwarda Muszyńskiego. Miechów, 27 sierpnia 1961 r.

▣ Archiwum Diecezjalne w Kielcach

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Pośmiertna rehabilitacja

← Jedna z ostatnich fotografii biskupa Kaczmarka.

Parafia św. Krzyża w Kielcach, czerwiec 1963 r.

📍 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

↓ Pogrzeb biskupa Kaczmarka. Kielce, 29 sierpnia 1963 r.

📍 Archiwum Diecezjalne w Kielcach

W czerwcu 1963 r. stan zdrowia biskupa Kaczmarka uległ pogorszeniu. Udał się na leczenie do Nałęczowa, skąd w lipcu został przetransportowany do szpitala w Lublinie. Tam zmarł 26 sierpnia 1963 r. Trzy dni później w Kielcach odbył się pogrzeb, który zgromadził dziesiątki tysięcy wiernych. W 1990 r. biskup Kaczmarek został pośmiertnie uniewinniony i zrehabilitowany. Rok później jego imieniem nazwano jedną z ulic Kielc. W podobny sposób upamiętniono biskupa w Ligowie – na terenie parafii, z której pochodził.

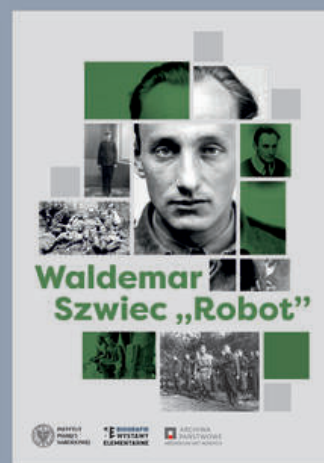
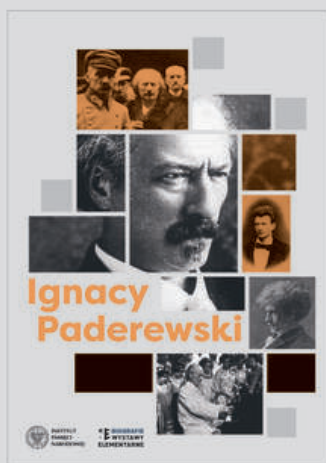
↑ W 2010 r. przed kielecką bazyliką katedralną został odsłonięty pomnik biskupa.

📷 Fot. Michał Zawisza

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zobacz więcej wystaw z serii na www.edukacja.ipn.gov.pl

Zobacz inne wystawy Elementarne:

Autor wystawy: dr Michał Zawisza
Koncepcja graficzna serii: Paulina Żak
Skład: Janusz Furmańczyk

W wystawie wykorzystano materiały pochodzące z: Archiwum Akt Nowych, Archiwum Diecezjalnego w Kielcach, Archiwum Diecezjalnego w Płocku, Archiwum Państwowego w Kielcach (Fotografie, pocztówki i dokumentacja epistolograficzna ze zbiorów Januariusza Glibowskiego, antykwariusza z Kielc, sygn. 198), Biblioteki Narodowej, Filmoteki Narodowej, Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Diecezjalnego w Kielcach, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Urzędu Gminy w Gozdowie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach oraz z publikacji: ks. J. Śledzianowski, *Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup kielecki 1895–1963*, Kielce 2009 i *Omnia pro Christo Rege. Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup-męczennik*, red. ks. P. Tkaczyk, Kielce 2008.

INSTITUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Pliki do pobrania

[Czesław Kaczmarek A3 \(pdf, 20.08 MB\) 05.10.2023 16:21](#)

[Czesław Kaczmarek B1 \(pdf, 37.92 MB\) 13.09.2023 13:00](#)

Opcje strony